

Bogusław Czarny

Karl Raymund Popper a współczesna metodologia ekonomii : (o książce Thomasa A. Boylana i Paschala F. O'Gormana, "Popper and economic methodology. Contemporary challenges", London, New York 2008)

International Journal of Management and Economics 25, 206-209

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Bogusław Czarny

Katedra Ekonomii II, Szkoła Główna Handlowa

Karl Raymund Popper a współczesna metodologia ekonomii

(O książce Thomasa A. Boylana i Paschala F. O’Gormana, *Popper and Economic Methodology. Contemporary Challenges*, London, New York 2008)

Jako kolejna pozycja w metodologicznej serii książek publikowanej przez wydawnictwo Routledge (Routledge INEM¹ Advances in Economic Methodology) pod redakcją Thomasa A. Boylana i Paschala F. O’Gormana² ukazała się w 2008 r. praca *Popper and Economic methodology. Contemporary Challenges*³. Zawiera ona dorobek Międzynarodowego Sympozjum, jakie odbyło się we wrześniu 2002 r. w National University of Irland, Galway, z okazji setnej rocznicy urodzin Sir Karla Poppera (1902–1994), który – jak się powszechnie uważa – „wywarł większy wpływ na powojenną metodologię ekonomii niż jakikolwiek inny pojedynczy filozof” (Hands, 2001, s. 275–6).⁴ Książka jest zbiorem artykułów ekonomistów, filozofów nauki i filozofów poświęconych temu właśnie wpływowi.

*

W pierwszym rozdziale zatytułowanym *Popper, metodologia ekonomii a współczesna filozofia nauki (Popper, economic methodology and contemporary philosophy of science)* T.A. Boylan i P.F. O’Gorman opisują poglądy Poppera na metodologiczny status ekonomii. Po pierwsze, chodzi o falsyfikacjonizm, tezę o analizie sytuacyjnej jako specyficznej metodzie uprawiania nauk społecznych, a zwłaszcza ekonomii, oraz o krytyczny racjonalizm, czyli uniwersalne stanowisko, które u „późnego” Poppera zajęło miejsce radykalnej wersji falsyfikacjonizmu⁵.

Po drugie, Boylan i O’Gorman prezentują stanowisko Poppera w filozoficznym sporze o realizm. Ich zdaniem kluczowe znaczenie dla powstania popperowskiego realizmu miała jego akceptacja definicji prawdy Tarskiego, falsyfikacjonizm oraz doktryna Trzech Światów. Co prawda, mówi Popper, stosując się do zaleceń falsyfikacjonizmu, nie jesteśmy w stanie ustalić, czy akceptowane przez nas w danym momencie poglądy (należące do Trzeciego Świata), rzeczywiście odpowiadają prawdzie. Jednak mogą one być bliższe lub dalsze prawdy, a nawet – po prostu – prawdziwe (prawda istnieje!). Następnie Boylan i O’Gorman przedstawiają konsekwencje takiej wersji realizmu dla pojmowania ekonomii.

Tym sposobem rozdział pierwszy staje się tłem dla szczegółowych analiz zawartych w kolejnych sześciu rozdziałach książki. W szczególności:

Rozdział drugi pracy nosi tytuł *Analiza sytuacyjna a twierdzenie Poppera o trzech światach: usiłowanie zrozumienia (Situational analysis and Popper’s Three World Thesis:*

the quest for understanding). P.F. O’Gorman próbuje rozwiązać w nim jego zdaniem pozorną sprzeczność popperowskiego postulatu falsyfikowalności wypowiedzianych twierdzeń i popperowskiej metody analizy sytuacyjnej. Innym interesującym go tematem jest relacja hermeneutyki i indywidualizmu metodologicznego do metody analizy sytuacyjnej Poppera i jego Tezy o Trzech Światach.

W rozdziale trzecim zatytułowanym *Krytyka poglądów Poppera na temat racjonalności: powrót do Wittgensteina i Quine’a (Challenging Popperian rationality: Wittgenstein and Quine reconsidered)* T.A. Boylan analizuje przejętą przez autora *Nędzy Historycyzmu* od Hayeka koncepcję racjonalności jako centralnego elementu analizy sytuacyjnej. Zdaniem Boylana koncepcja ta nie może stanowić skutecznego narzędzia wyjaśniania rzeczywistych zachowań gospodarczych. Jedną z głównych przyczyn, pisze Boylan, jest przejście tej koncepcji z neoklasycznej teorii ekonomii, w której kontekście okazuje się ona albo pozbawona treści, albo nawet fałszywa, a także nieuwzględnienie przez Poppara dorobku czołowych współczesnych filozofów wypowiadających się na temat racjonalności ludzkich działań (Wittgenstein, Quine).

Następnie głos na temat Poppera zabiera Tony Lawson, który w rozdziale czwartym książki analizuje problem *Popper a wyjaśnianie zjawisk społecznych (Popper and social explanation)*. Lawson próbuje odpowiedzieć na pytanie, w jaki sposób możliwe jest wyjaśnianie zjawisk społecznych w sytuacji, w której złożoność i zmienność stanów społeczeństwa uniemożliwia eksperymentowanie. Przekonuje, że w przypadku skrajnie złożonego i niestabilnego systemu otwartego, jakim jest społeczeństwo, popperowski sposób wyjaśniania zjawisk poprzez ich podciągnięcie pod prawo ogólne, a także metoda analizy sytuacyjnej zawodzą. Jego zdaniem nie zawodzi natomiast metoda racjonalnego krytycyzmu, której konkretyzację Lawson proponuje w swoim artykule.

Rozdział piąty nosi tytuł *Metafizyka a krytycyzm i wzrost wiedzy (Methaphysics and growth through criticism)* i nie dotyczy bezpośrednio problematyki ekonomicznej. Giulio Giorello i Matteo Motterlini podkreślają w nim wagę przekonania Poppera o doniosłej heurystycznej funkcji metafizyki, czyli bardzo ogólnych poglądów na naturę świata. Ich zdaniem na pozór pozanaukowe spory o charakterze metafizycznym są możliwe do racjonalnego rozstrzygnięcia i mogą być źródłem postępu w nauce. Swoje opinie Autorzy ilustrują analizą ciekawych epizodów z historii rozwoju nauki.

Również rozdział szósty, zatytułowany *O próbach konstruktywnego podejścia do indukcji (Conjectures on a constructive approach to induction)*, nie wiąże się bezpośrednio z ekonomią. W gruncie rzeczy poświęcony jest on „problemowi indukcji Hume’a” i próbom jego rozwiązania. John McCall bada poglądy Poppera na indukcję, próbując dokonać ich rekonstrukcji, a także krytycznego uzupełnienia. Autor podkreśla przy tym związki idei Poppera z poglądami Thomasa Khuna, a także różnice między nimi; nawiązuje też do dorobku wielu innych współczesnych filozofów (np. Quine’a).

Ostatni, siódmy rozdział to artykuł K. Vela Velupillai zatytułowany *Demystyfikacja indukcji i dedukcji (próba ujęcia postpopperowskiego) (Demystifying induction and falsification. Trans-Popperian suggestions)*. Autor ostro krytykuje w nim twierdzenie

Poppera, że rozwiązał on „Hume'a problem indukcji”. K. Vela Velupillai zarzuca Popperowi brak krytycyzmu wobec własnych teorii, a nawet brak tolerancji dla odmiennych poglądów. Tło jego szczegółowych i z matematyzowanych analiz metod indukcji i falsyfikacji stanowią wypowiedzi Kurta Gödla, Rudolpha Carnapa, Irvinga Turinga, Wiliarda Quine'a i Hilarego Putnama. Także ten rozdział książki jest luźno związany z dylematami ekonomistów.

*

Jest oczywiste, że praca *Popper and Economic Methodology. Contemporary Challenges* zwróci uwagę metodologów nauki, metodologów ekonomii, a także studentów poważnie zainteresowanych naturą przedmiotu swoich studiów. Myślę, że ci spośród nich, którzy po nią sięgną, nie rozczarują się. Moim zdaniem zasługuje ona na bardzo uważną lekturę.

Przypisy

¹ INEM jest skrótem od: The International Network for Economic Methodology, organizacji od 1994 r. wydającej m.in. kwartalnik „The Journal of Economic Methodology”.

² T.A. Boylan jest profesorem ekonomii w National University of Ireland, Galway; P.F. O’Gorman jest profesorem filozofii w National University of Ireland, Galway.

³ Zob. *Popper and Economic methodology. Contemporary Challenges*, red. T.A. Boylan, P.F. O’Gorman (Routledge INEM Advances in Economic Methodology), London, New York, Routledge 2008, 169 strony.

⁴ Jak wiadomo, nazwa „metodologia ekonomii” oznacza nawiązującą do filozofii i metodologii nauk empirycznych i nauk formalnych analizę ogólnych cech ekonomii jako nauki, czyli badanie jej „pojęć, teorii oraz podstawowych zasad rozumowania o przedmiocie”; por. np. Blaug (1992, s. 13–4); Dow (2002, s. VII–IX); Ajdukiewicz (1949, s. 97–8). W szczególności chodzi m.in. o badanie: a) celu działania ekonomistów; b) stopnia zaawansowania ekonomii jako metody realizacji tego celu na tle innych nauk; c) osobliwości przedmiotu zainteresowania ekonomistów, które odróżniają ekonomię od innych nauk (np. matematyka, biologia, socjologia); d) ogólnych metod gromadzenia wiedzy stosowanych przez ekonomistów w celu porównania z metodami przyrodników i ich udoskonalenia. Rozwijającej się gwałtownie od kilkudziesięciu lat „metodologii ekonomii” nie należy mylić z „metodyką ekonomii”, czyli ze szczegółową analizą czysto technicznych procedur stosowanych przez ekonomistów, rozwiązujących konkretne problemy (np. zmierzenie prostej cenowej elastyczności popytu na pewne dobro). Prezentowana tu wykładnia znaczenia terminu „metodologia ekonomii” nie jest bynajmniej oczywista, czego świadectwem są opisywane m.in. przez Machlupa liczne nieporozumienia; zob. Machlup (1978); Czarny (1995).

⁵ Oto Boylana i O’Gormana opis „krytycznego racjonalizmu” Poppera: „*We Wstępie do trzytomowej pracy *Postscript to the Logic of Scientific Discovery* [...] (Popper – B.Cz.) zaprzecza istnieniu jakiegokolwiek prostej metody czy to odkrywania, czy to sprawdzania naukowych hipotez. W tym samym *Wstępie* w następujący sposób formułuje swój pogląd na »tak zwaną metodę naukową«: Jedyną wspólną cechą*

partnerów dyskusji jest chęć poznania i gotowość uczenia się od siebie nawzajem, dzięki surowej krytyce poglądów partnera, którym nadają oni możliwie najbardziej radykalną interpretację, i dzięki wysłuchaniu tego, co partner ma do powiedzenia w odpowiedzi. Wierzę, że tak zwana metoda naukowa polega na tego rodzaju krytycyzmie. Teorie naukowe różnią się od mitów jedynie tym, że podlegają krytyce, i że są zmieniane w reakcji na krytykę". (s. 14).

Bibliografia

- Ajdukiewicz K. (1949) Zagadnienia i kierunki filozofii, Czytelnik, Warszawa 1983.
- Blaug M. (1992) *Methodology of Economics. Or How Economists Explain*, Cambridge University Press, Cambridge (wydanie polskie: M. Blaug, *Metodologia ekonomii*, WN PWN, Warszawa 1995).
- Czarny B. (1995) Od tłumacza, w: M. Blaug, *Metodologia ekonomii*, WN PWN, Warszawa.
- Dow S.C. (2002) *Economic Methodology: an Inquiry*, Oxford University Press, Oxford.
- Hands W. (2001) *Reflections without Rules: Economic Methodology and Contemporary Science Theory*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Machlup, F. (1978) *Methodology of Economics and Other Social Sciences*, Academic Press, New York.